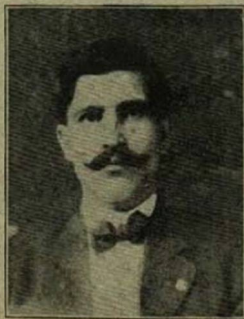

МЪКИТЪ И ТЪГИТЪ
НА
македонеца подъ турскитѣ
звѣрства

Отъ

АНАСТАСЪ ЦЕТЛИЧКОВЪ

1914

Печатница на М. Б. Н. Съюзъ
CHICAGO, ILL.

МЪКИТЪ И ТЪГИТЪ
НА
македонеца подъ турскитъ
звѣрства

Отъ

АНАСТАСЪ ПЕТЛИЧКОВЪ

1914

Печатница на М. Б. Н. Съюзъ
CHICAGO, ILL.

ПЪСЕНЬ НА ОСВОБОДИТЕЛНАТА ВОЙНА.

(Октомври 1912 г.)

Слава Богу милостиви,
Що им ъдаде стъгласие
На Балканските държави
Да освободят Македония.

Да отърватъ братята си
Подъ турчина, македонци
Отъ робството петвѣковно,
Отъ вериги и тъмници.

Толкоъ години какъ ни мъчи
Коли, бѣси старо младо
Отниматъ ни имотитѣ,
Потурчватъ ни сестритѣ.

Стига вече, не се търпи
Война викатъ българитѣ,
Сърби, братя черногорци
И ви гърци вси аедно.

Да обявимъ обща война
На турчина, нашъ душманинъ,
Да ибавимъ братята ни
Отъ робството петвѣковно.

Обяви се първа война
Отъ запада черногорци
Макаръ да сме малко на брой
Богъ е нама у помокю.

Обяви се втора война
Отъ севера е Сърбия

Съ нейнитѣ храбри войски
Заробяватъ тираниитѣ.

Трета война Българитѣ
Намръщени катъ лъвове
Щикомъ търчатъ въ Цариграда
Да поздравятъ и Султана.

Слушай царе мюсюлмане,
Ситно сѣме сме броили
Сгаа ще бройимъ главитѣ ви
И аробимъ ханѣмкитѣ.

Четвъртата е гръчка война
Съ нейзините фустали
Нѣма срѣща отъ турчина
Право тегли за Солуна.

Отъ сви страни пушки пукатъ
Загърмяватъ вече топове
Турски войски се прѣдаватъ
Съ стотини и хиляди.

Братя борци македонци
Въ черна земя погребени
Отворете гробоветѣ
Да видитѣ свободата.

Братя борци не тъжете,
Стига вама борбата ви
Ще ви помнимъ дѣлата ви
Пѣснитѣ ви ще възпѣемъ.

Бѣдѣжка. На всѣки стихъ по слѣднитѣ редове се повтарятъ.

Войната на Балкана се започна и свърши, но ний които не се намърихме въ редоветъ на войската, нищо не видохме. Само по-срѣдствомъ четене на вѣстниците се запознахме съ нея.

Който отъ насъ познаваше турскитѣ звѣрства, трѣбваше да бѣде тамъ, за да си отмъсти, защото само тоя бѣ единствения начинъ на отмъщение на невѣрния гнусенъ тиранинъ. Но! актъ ни остана въ сърдцето и ще ни гризи до послѣднитѣ дни на живота. Попомнятъ ми болѣзнованията на коститѣ и ме гризи съвѣсѣта въ сърдцето, защото не бѣхъ тамъ въ врѣмето на военното положение, и азъ да си отмъстя на невѣрния гнусенъ тиранинъ. Поне ако не можехъ да въртя пушка срѣщу неприятеля, то можахъ баричъ по една чаша вода да занеса на братята, които бѣха ожѣдени отъ пушакъ на многобройнитѣ пушки и топове. Охъ! денемъ и ноцемъ изстрошенитѣ ми кости по тѣлото напомнятъ, че трѣбваше да отмъстя на ония проклѣтници, които ме нападнаха ненадѣйно всрѣдъ селото ми съ нѣколко старци и двамата свещеници Стефанъ и Стою, родомъ отъ с. Тополчани, Битолско. На послѣднитѣ удариха по нѣколко камшика, а менъ гиркия и Константинъ Марковски, на 40 год. възраст, откараха ни въ изгорелата къща на Кръсте Сърбиновски, за да ни убиятъ, както въ миналия денъ убиха Павела С. Георгиевъ, на 12 Септември 1903 г. Същитѣ аскери, които мислѣха, че е отъ часовонтѣ що избѣгаха отъ стражата прѣзъ неговата къща.

Проклѣтниците, като ни откараха въ изгорѣлата къща, повалиха ни на земята и немилостиво ни биха съ сурови букови тояги, непочистени отъ грѣнкитѣ, като ни казаха: "анасъна, гауръ, нерде о Сарафовъ комита?" Ний отговаряхме съ айръ ефефидимъ, не го знаемъ, и тѣ пакъ почваха немилостиво да биятъ, а повече на менъ биеха съ тоя ги и цевитъ на пушкитѣ, даже и съ прикладитѣ на пушкитѣ. Цѣлото ми тѣло бѣше въ кърви облото. Подиръ нѣколко минути стигна Никола Влаха, отъ с. Писодери, костурска каза, който бѣ първия шпионинъ въ Леринско и Костурско.

Никола Влаха, придруженъ отъ брата си Тауръ Ага, арнаутинъ, и юсбашията на аскера, ме питаха кѣдѣ е Сарафовъ, а азъ отговаряхъ малодушно: "айръ ефефидимъ, айръ, бе Никола, не го

знамъ гдѣ е", макаръ че бѣхъ миналия день при Сарафова, който бѣ въ долината Лалешница, близо да селото, покрита само съ шума. Въ тая долина Сарафовъ бѣ разположенъ съ нѣколко души войводи и рѣшаваха нѣкакви дѣла.

Тиранитъ пакъ почнаха немилостиво да биятъ, а Константина нещастния застрѣляха по причина на нѣкакви едоразумѣния съ Никола. Константинъ прѣдаде Богу духъ! Нѣмаше го вече! Гърмежътъ на пушката ехкаше по цѣлото село; селянитѣ, събрани на групи подъ стрѣхитѣ на изгорѣлите си къщи, като чува гърмежа, помисляха че азъ бѣхъ убитъ и отправиха молитвата си за спасението на душата ми, но гърмежа не бѣ насоченъ срѣщу мене, а срѣщу покойния Константинъ.

Моята стара майчица и Константиновата жена бѣха на срѣщната страна и молѣха гнуснитѣ тирани да ни опростятъ, защото ужъ сме нѣмални никаква вина. Но напразно бѣ всичко; къдѣ звѣра нѣма молба! Като чува сиротитѣ гърмежа отъ срѣща, паднаха въ несвѣсть подъ стѣнитѣ на изгорената къща на Тасе Кипровъ. А моята съвруга Ангелина и сестрами Еленка, на 17 год. възраст, и стрина ми Ильовица, плѣскаха рѣцѣ и късаха коси. Въ градината на Танасъ Кипровъ бѣха събрани 30-40 семейства отъ махалата и утѣшаваха ги, но напраздно бѣше всичко — нищо не бѣ въ състояние да ги утѣши. А върху менъ се трупаха тоягитѣ и псувнитѣ на гнусния тиранинъ, който ми казваше: нѣка дойде сега Сараовъ да тѣ отърве. Кажу бре дѣка той й Сарафовъ", казваха тѣ, а азъ отговаряхъ, че не знамъ. Азъ бѣхъ се рѣшилъ да се прѣселя духомъ на небесната висина, но да не прѣстъпя клѣтвата, която бѣхъ взѣлъ, че ще работя съ духомъ въ Организацията.

Тиранитъ непрѣстано удряха и цѣлото ми тѣло бѣ облѣто въ кърви, а проклѣтитѣ тирани чакаха да издѣхна прѣдъ тѣхъ. Но нѣка разбератъ мръснитѣ тирани, че българско сърдце не умира така лесно. Азъ давахъ куражъ на умореното си сърдце и като си казвахъ, само ви псета ме оставѣте живъ, не ме убивайте съ пушка, така послѣ нѣка умра. Врѣмето бѣ пладни и отъ изгрѣвването на есеното слънце до това врѣме, буквитѣ тояги непрѣстано падаха върху тѣлото ми, но благодарение на Бога, по пладни засвири мѣдиата трѣба, турцитѣ туриха пушкитѣ на рамнитѣ си и напуснаха селото.

Слѣдъ заминаването на аскера, народа дотърча къдѣ насъ, за да види що е станало съ насъ. Но какво да види? Въ изгорѣлата къща намѣриха два човѣшки трупа, отъ които единия мъртавъ, а другия полумъртавъ.

Изъ между народа дотърча моята майчица и Константиновата жена. Народа имъ освободи пътя, но що да видятъ? Два трупа кървави лѣжатъ на земята. Уплашиха се и припаднаха, но народа ги хвана и имъ полѣ главитѣ съ хладна вода. Стигна вече и моята съпруга Ангелина, сестрами Елена, стрия ми и останалата фамилия на Константина, като викнаха да плачатъ, селото се трѣсеше. Най-послѣ дойдоха нѣколко селяни и разпѣдиха женитѣ; един дигнаха Константина и го отнесоха въ църква, а на менъ послаха единъ мутавъ и лека полека ме поставиха въ него, дигнаха ме четирма селяни и отнесоха въ близката ни изгорѣла къща, като ме поставиха на срѣдъ двора.

Дойдоха мъже, жени и дѣца, за да ме видятъ за послѣденъ пътъ и да утѣшатъ домашнитѣ ми, като мислѣха че съмъ мъртавъ.

А моята стара майчица седѣше срѣщу мене и горко плачеше; съпругата ми Ангелина седѣше надъ главата ми и махаше съ една кърпичка да разгони мухитѣ, които идѣха на кръвта; а очитѣ ѝ роиѣха слъзи като дъждъ и като падаха върху лицето ми миеха кръвта, която го бѣ облѣла. До краката ми седѣха сестрами и тетки ми, като често ми прѣгрѣщаха краката и плачеха; а на другата страна стояха моитѣ малки братчета и братовчеди, стиснати ръка за ръка и плачеха като гледаха окървавеното ми тѣло.

Слънцето залѣзна и почна да се мръква; всички, които бѣха около менъ си разотидоха, за да прибѣратъ дѣцата и добитѣка си въ изгорѣлитѣ къщи.

Когато излѣзе отъ селото Никола срѣщна дѣртия чалмаринъ Милошъ Овашиновъ, неговъ дѣдо по родъ св. Иованството на внука му Петра Миновска, отъ дѣщерята на Милоша, София. Никола запита Милоша: „дѣдо, не знаешъ ли къдѣ се намира Сарафовъ?“ Милошъ отговаря: „Да! Зная! Азъ не съмъ билъ тамъ, но чухъ че се намира въ мѣстността Делешинца и е придруженъ отъ нѣколко войводи и чечитѣ имъ, отъ по стотина души едната.“

Милошъ бѣ единъ чалмаринъ, придруженъ още отъ нѣколко чалмари отъ селото ни, които мразеха революционата организа-

ция. Тогава той каза, че сега ще има спасение отъ тия кокошка-ри, които селото ни изгориха, а нищо не направиха. Като чу това Никола, потѣгли заедно съ войската къмъ Леринъ. Като стигна влахътъ съ войската си до Криво - долскитѣ долини, скри се заедно съ войската и изпрати нѣколко войници въ Леринъ прѣзъ брѣга на пазарско пѣтище, за да види населението, че наистина аскера избѣга въ Леринъ, а отъ друга страна аскера заяви на хукюмата, че ако се почне сражение въ Бухъ, веднага да пратятъ помощъ.

Влахътъ съ аскера прѣнощува въ долинитѣ и сутринта въ Недѣля рано да заобиколи четата, и дано хване Сарафова, или да го убие, за да получи голѣмата награда отъ 300 лири турски, които му бѣ обещалъ Леринския хукюматъ, ако имъ занесе главата на Сарафова.

Подиръ разотиваннето на народа, чу се слухъ, че аскера се скрилъ въ долинитѣ и хората се изплашиха, като мислѣха, че прѣзъ нощта ще нападне войската селото и ще ни испокоятъ; и всички натовариха конетѣ си съ останалитѣ покривки отъ изгарянето на селото и напълниха торбитѣ си съ хлѣбъ, и се отправиха за село Раково. На къдъ ще отидатъ, когато бѣ вече тъмно?

А моята стара майчица, съпругата ми, сестра ми и стрина, малкитѣ ми братя и братовчеди, само се въртѣха около менъ и плачеха. Донесоха конъ за да ме качатъ; опитаха се да ме дигнатъ, но не можаха. Азъ, горкия, макаръ че прѣмирахъ отъ болки, но търпѣхъ. Не слѣдъ много пристигнаха сродницитѣ ми Петре Т. Янкуловски и Коте Цинцевъ (ковачъ), и Павелъ И. Шапардановъ, дигнаха ме на коня и държаха ме отъ странитѣ. А малкитѣ ми братя и братовчеди, които бѣха по на 5-7 годишна възраст, едни водѣха коня, а други тѣраха говедата.

Майка ми, съпругата ми, стрина ми, сестра ми, и тѣ подиръ мене вървятъ натоварени съ покривкитѣ и торби хлѣбъ. Всички се отправихме за с. Раково.

Часътъ бѣше 1 и половина слѣдъ полунощъ по турски. Стигнахме до мѣстността „Дабиче“. На разстояние 10-15 минути отъ селото намѣрихме въ пещерата Дивиторови множество прѣселеници. И ний се сирѣхме тукъ; изведиждъ се спустигнаха много мъже и жени да помогнатъ да ме свалятъ отъ коня, събраха по-

кривки и положиха полумъртвото ми тѣло.

Настана мирна тишина. Дѣцата спѣха. Цѣла нощь народа, скритъ въ пещерята и околността, бѣ буденъ.

Сутринята бѣ Св. Недѣля, Кръстовъ-денъ. Слънцето изгрѣ и наро да като разгледа наоколо видѣ, че нищо нѣма; кандилопалеца отидѣ въ църквата Св. Никола да удари клѣпалото, за да се отслужи литургия. Удари клѣпалото и се качи да удари и звона. Първо удряне и второ и неприятелска пушка пукна. Мѣднитѣ гласове на звоиата се спрѣха, а удари се ехътъ въ стѣнитѣ на брѣговетѣ отъ неприятелската пушка и всички останаха втрѣчени; не слѣдѣ много се чу второ гърмежъ и слѣдѣ туй починаха редовно да гърмятъ. Народа се изплаши и почна да бѣга отъ пещерята, като се отправи къмъ с. Раково Спустинаха се и моитѣ сродници и като ме покачиха на коня, всички потеглихме за селото Раково.

Борисъ Сарафовъ, като се съмна, заповѣда на часовитѣ да отидатъ по чукаритѣ, за да пазятъ отъ неприятелско нападение. Но, уви! аскера билъ дошелъ въ околността прѣзъ нощта. Надъ главитѣ му двама четници се отправиха нагорѣ прѣзъ ситната шума, за да хванатъ бърдото.

Четата бѣ подъ бърдото, на около 200 крачки, и щомъ четниците стигнаха до голото бърдо, още неслѣзли изъ шумата и изгърме първата неприятелска пушка отъ постоветѣ, които бѣха поставени тамъ на пусия. Часовнитѣ избѣгаха на долѣ, за да явятъ че са заобиколени отъ неприятеля, въпрѣки че четата бѣше чула гърмежитѣ, понеже бѣше на близо.

Но като чуха втория гърмежъ, тупна имъ въ главитѣ, че не е за добръ; тогава вече стигнаха четниците и казаха, че са въ опасност, но Сарафовъ имъ каза: "не бойте се, момчета, за свобода ще мрѣмъ!" Като исказа тия думи, запита го нашия тогавашенъ войвода Танасъ Фермановъ, кѣдѣ да бѣгатъ, за да се спасятъ, а нашия войвода заедно съ Димитръ Георгиевски и учителтъ Недѣлко Ивановъ отъ нашето село отговориха: "г-иъ Борисе! никѣдѣ не можемъ да се спасимъ на друго мѣсто, освѣиъ да бѣгаме на горѣ по рѣката срѣщу голо бърдо нива, защото надъ насъ е аскера; а да бѣгаме на долѣ за къмъ селото, не е добръ. И впустинаха се да бѣгатъ на къмъ западъ, като оставиха край колибитѣ двѣ мѣски, отъ които едната бѣ на Сарафовъ, а другата на Стоянъ Дон-

ски. Като бѣгаха на горѣ по рѣката, турцитѣ и Никола не можаха да ги видятъ че бѣгатъ, защото мислѣха че тѣ ще бѣгатъ отъ срѣща на голото бърдо, за да прѣхвърлятъ по скоро въ другата шума.

Четата се отдалечи на горѣ и турцитѣ, като чакаха дълго врѣме че нѣма да се появи четата, дойде имъ на умъ че тѣ е избѣгала по рѣката. Единиятъ аскера слѣзоха долѣ къдѣ колибитѣ, други се отпавиха по бърдото, за да имъ прѣсечатъ пътя.

Четата като дойде на горния край на рѣката, гдѣто се гледа мѣстото отъ срѣща, и турцитѣ я видѣха и почнаха да стрѣлятъ. Едни отъ четата се сражаваха, а други отстъпваха до като хванатъ мѣстността "Гробътъ", като взѣматъ германския пъть и излѣзатъ на голото бърдо, за да взѣматъ края на планината Пелистеръ. Когато дойдоха на "Гробътъ", единъ отъ Сарафовитѣ другари падна отъ неприятелския коршумъ, тоже и друга двама четници. На същото мѣсто раниха въ дѣсната нога и учителя Недѣлко И. Тодоровски отъ нашето село и Никола Ил. Баѣовски, но тѣ макаръ че бѣха ранени пакъ избѣгаха, като оставиха тритѣ жертви, а четата съ Сарафовъ излѣзе на голото бърдо и се отпави къмъ пл. Пелистеръ.

Тукъ пристигна други аскеръ отъ кулата Бигла, придруженъ съ аскера отъ село Писодери и почнаха да стрѣлятъ върху четата, но всичко бѣ напраздно, защото мѣстото помагаше на четата.

Четата отвори огънь срѣщу аскера, който бѣ дошелъ на помощъ и не му дадоха да се приближи. Благодарение на Бога, падна една гъста мъгла, която заслѣпи очитѣ на неприятеля и той почна да стрѣля въ своитѣ хора вмѣсто въ четата.

Сражението трая дълго врѣме до като четата избѣга. Тамъ паднаха доста жертви отъ мръснитѣ турци, до като се разбраха съ трѣбитѣ си, че и отъ двѣтѣ страни са турски аскеръ. Мъглата се дигна. Какво да видятъ? Само турски лешове, а комити нѣма нито единъ убитъ, освѣнъ тримата при "Гробътъ."

Пристигна отъ Леринъ турска войска, кавалерия и пѣхота, но къдѣ? Сарафовъ бѣ избѣгалъ и аскера трѣбваше да си разотиде.

Ний пристигнахме въ с. Раково и множеството бѣжанци, отъ които по-вече отъ половината на брой 1700-1800 души, отидоха въ Битоля на жалба при валията и консулитѣ, че Никола Влаха изтезава населението, бие и убива хора безъ никаква вина, и

останалия народъ остана въ село Драгошъ, с. Опсирина и Раково. Искаха и менъ да носятъ въ Битоля, но се страхува да не би да умра по пътя и ме оставиха въ къщата Димитровска, отъ гдѣто бѣ родомъ съпругата ми.

Когато ме видѣха почнаха да плачатъ, събра се народа да види полумъртвото ми тѣло, също дойде и тетка ми Петра, сестрата на бацъ ми, която бѣ омѣжена въ същото село, и тя почна да плаче и да къса коситѣ си, като ме видѣ прострени като мъртавъ съ окървавено лице.

Не се мина два три часа, мръкна се, и пристигна и другата ми тетка Алвона отъ с. Опсирина заедно съ братовчедка ми Фания, на 20 годишна възраст, като разбрали, че съмъ малко биенъ отъ турцитѣ, но когато влѣзоха въ къщата и видѣха на една страна да свѣти лампа и около сѣдятъ жени съ навалѣни марами прѣдъ очитѣ, почнаха да викатъ жалостно и запита: "дѣ е мари внучето ми Анастасъ, живо ли е?" Майка ми и съпругата ми, като чуха гласътъ почнаха тихо да плачатъ. Слѣдъ това дойде тетка ми и братовчедка ми Фания, почнаха да плачатъ и ме прѣгръщатъ, но азъ имъ отговорихъ: "не бойте се, тетко, нѣма да умра!" Но тѣ не вѣрваха, като гледаха лицето ми облѣно въ кърви и дрѣхитѣ ми. Азъ ги утѣшавахъ като имъ казвахъ, че сърдцето ми е здраво, а за ранитѣ скоро ще поминатъ.

Извади тетка ми изъ пазвата си чиста комова ракия и ми даде да се напия и азъ пихъ, за да ги утѣша.

Послѣ почна тетка ми Алвона да ме разпитва за каква причина ме биха, но азъ ѝ казахъ да ѝ разправи майка ми, защото менъ ми е тежко да говоря.

Итя горката ме остави и почна да пита майка ми, която ѝ разправи всичко що знаеше, като и каза че благодари на Бога, за дѣто ме оставиха живъ, защото другаря ми, когото биха заедно съ менъ, бѣше убитъ, въпреки че не бѣ по виновенъ отъ Настета. Но благодарение на Бога що не разбралъ шпиона Никола Влаха за кръвопролитнето, защо ако бѣ разбралъ веднага щѣха да го убиятъ. Тогавя тетка ми почна да се кръсти и ката каза: "Слава на Бога, че остана живъ!" Слѣдъ туй тетка ми заповѣда да поставятъ единъ котелъ съ вода да се топли. Всички сиѣха. Съблѣзоха кървавитѣ ми дрѣхи, взѣха памукъ и съ топла вода лѣка полска оми-

ха окървавеното ми тѣло, слѣдъ това натопиха бѣлъ чистъ памукъ съ карболова вода и измиха ранитѣ ми.

Болкитѣ бѣх ужасни, но какво да се прави, когато българина за свободата на македонския робъ, за прѣмахването на турското варварство жертвува живота си.

Нощта прѣкарахме, сутринята бѣ понеделникъ. Отишлитѣ да се оплакватъ въ Битоля се завърнаха въ селото заедно съ Алай бей, който бѣ изпратенъ отъ валията да утѣши населението и съ условие че отъ днесъ нататкъ нѣма да прибиратъ комити, или като видятъ такива да съобщятъ на хукюмата, защото иначе не могатъ да бъдатъ свободни отъ аскеритѣ.

Прѣди пристиганieto на Алай бей, два часа по рано бѣ пристигналъ Никола Влаха съ брата си Таира и неговия "авджи табуръ" за прибиране на лешоветѣ имъ и четниците, убити при "Гробътъ." Тѣ бѣха много радостни, защото мислѣха че и Сарафовъ бѣ убитъ и щѣха да получатъ бакшиша обѣщанъ отъ Леринския хукюматъ 300 лири турски за награда като геройство. Но, уви, вмѣсто Сарафовъ тамъ намѣриха другаря на Сараофва, който много приличаше на него и носѣше черна астраганена шапка съ българска корона.

Влахътъ отиде съ аскера кѣдѣ "Гробътъ" съ голѣма радостъ, натовариха на конѣ тримата убити за да ги закаратъ въ Леринъ. Спрѣха въ с. Бухъ и всички селяни, събрани отъ Алай бей чакаха. Влахътъ сиѣ тѣлото на именуемия Сараофвъ отъ коня, като му казваше на Алай бей: "ето го, вижъ Сарафова" и казваше на селянитѣ да казватъ, че той е същия Сарафовъ.

Но селянитѣ казаха, че тѣ не познаватъ Сарафова.

Подиръ малко пакъ натовариха тѣлата на конѣ и до вечерята пристигнаха въ Леринъ и право въ хукюмата растовариха тритѣ тѣла, отъ които тѣлото на погрѣшния Сараофвъ отдѣлиха на страна. Събра се всички градъ, чилонници и разни ефендите и всички крастави кучета, за да видятъ Сарафова, въпрѣки че въ това врѣме Сарафовъ бѣше по краищата на Пелистеръ.

Но шионитѣ веднага познаха, че тоя не е Сарафовъ, а неговъ другаръ и заявиха това на градоначалника.

Тогава гнѣсните тираны спразотидоха на горѣ на долѣ съ наведенни глави. Никола Влаха и Таиръ и тѣ избѣгаха засрамени

отъ несполуката на геройството имъ и отъ туй, че не можаха да добиятъ общинитѣ 300 турски лири. А азъ сѣдехъ въ с. Раково охоло 20 дни докато се свързва. Слѣдъ нѣколко мѣсечна опасностъ за живота ми и при голѣма бѣдностъ, азъ се опитихъ за чужбина, дѣто стояхъ двѣ години и половина и слѣдъ туй се завърнахъ живъ и здравъ въ родното си мѣсто на края на септемврий 1906 г. Благодарение на Всемилостиваго Бога, пакъ намѣрихъ домашинитѣ си живи и здрави. Подиръ една седмица азъ отидохъ въ града Леринъ и тамъ се заловихъ въ занаятъ, ханджия, въ хантъ на Наки Кънето, влахъ българофлъ, който си даде единчкия синъ, покойния Тего, за революционното македонско дѣло. Той бѣше съ все сърдце и душа прѣдаденъ на комитета. Той бѣ убитъ въ врѣме на конституцията, подиръ убийството на войводата Дзоле Георгиевъ отъ с. Баница, въ края на 1909 г.

На 10 Октомврий 1906 год. азъ се остановихъ да живѣя въ гр. Леринъ. А Влахътъ Никола още се занимаваше съ шпионството. Често пъти вървѣше край хантъ ми, понеже тамъ бѣ главната улица идяща отъ станцията въ Лажени, и въ това врѣме имаше собственъ файтонъ и често се расхождаше съ файтона си и бидѣйки въ него той си даваше единъ милионерски синъ, разпростренъ съ маузерова пушка прѣдъ него, мисли човѣка че е втори шевкия. Той често пъти когато ме видѣше или срѣцнаше съ криво око ме гледаше. Но, уви, не остана още дълго врѣме да върлува и шпионира надъ населението въ Леринско и Костурско; сега вече дойде врѣме да му се отмъсти.

На 26 Ноемврий 1906 г. Никола Влаха става и отива въ селото ми Бухъ придруженъ още съ нѣколко души войници. Прѣзъ цѣлия денъ отиваше изъ селото и правѣше визити, сбираше нѣкакви си вѣресни отъ вино ракия и др. На вечерята се връща въ хантъ, за да си испие послѣдното вино. Като влиза въ хантъ всички се дигнаха и го почестиха, като че ли е владика; и съгледа той, че на една маса седѣха Стефанъ Браяновъ, Карамфилъ Пошевъ, Стефанъ Сърбиновъ и др. муфтаджии. И той отидѣ при тяхъ и тѣ го поканиха и почестиха като му казаха само: "добръ дошелъ Никола!" Дадохъ му единъ столъ и му направиха мѣсто да сѣдне. Но той не искаше да сѣдне на онова мѣсто, което тѣ му показаха и имъ каза: "азъ ще сѣдна на оная страна, гдѣто стои Сте-

фанъ Браяновъ." Стефанъ стоеше до зидътъ отъ источната страна ужъ да се пази отъ неприятелски коршумъ, като че ли неприятелския коршумъ не дуни въ гърдитъ. Пиха тѣ дълго врѣме, а Иванъ попъ Стефановъ често се въртеше около нихъ, макаръ че въ ханътъ имаше множество народъ, повечето отъ който стоеше на крака, защото нѣмаше кѣдѣ да сѣдне. Между селянитѣ имаше и три четирь аскерли отъ Николовитѣ другари; тѣ седѣха на другата страна въ ханътъ и си продаваха тютюнъ. Други аскерни отъ постоянната войска си купуваха разни потребности отъ бакалницата, която бѣ прѣградена отъ хана съ единъ редъ бурета отъ вино и ракия. Иванъ попъ Стефановъ бѣ нарамилъ една хубава черна гуня, авъ пояса си имаше револьверъ. Той пакъ се приближи кѣдѣто пиха. Иванъ се замисли за нѣколко минути и най послѣ се изправи прѣдъ Никола, който пиеше виното си. Иванъ заиде до рамото на Никола и се обърна на севѣрозападъ, на кѣдѣ бѣ обърнатъ и Никола. Никола взѣ послѣдната чаша вино въ едната ръка, авъ другата държѣше маузеровата си пушка. И дигна чашата и почна да пие, а Иванъ извади револьвера си отъ пояса и го закрили малко съ гунята, за да не го видятъ хората и му донесе цѣвѣта до вратѣтъ отъ дѣсната страна на Никола и изгърмѣ. Чашата падна отъ устата на Никола, а куршума го прониза отъ дѣсната страна на вратѣтъ прѣзъ сърдцето и излѣзе на левата страна и отъ него въ дѣсната ръка подъ лакета на Стефанъ Браяновъ. О, чудо! всички останаха втрѣчени и почнаха да бѣгатъ низъ врата кой какъ може, а между нихъ и Иванъ избѣга дома си. Народътъ мислѣше, па и другаритѣ на Никола мислѣха, че самъ той изгърмѣ, понеже отъ дълго врѣме пиеше и може би бѣ се напилъ. Никола не падна веднага, а стана и като пиянъ не можа да продума, но грабна пушката, отвори я и почна да вади пачки изъ натрондаша, за да тури въ пушката и да стрѣля върху народа. Но пачкитѣ му падаха на земята, а не въ маузерата. Като го видѣха селянитѣ така, уплашиха се и се отстраниха; същото направи и аскера, понеже го мислѣха за пиянъ. Никола излѣзе отъ ханътъ и се отправи кѣдѣ другия ханъ отъ срѣща, дѣто стеше аскера, за да му съобщи. Но нагантовия куршумъ не му даде много врѣме да живѣи; на нѣколко крачки отъ хана, той падна въ хендека, гдѣто лѣтно врѣме караме вода за поливане

бахчите и мисиритѣ въ сушно врѣме.

Като видѣха отъ срѣща аскера, впусна се на помощъ, но докато пристигнатъ, Никола Влаха бѣ мъртавъ. Дигатъ тѣ, но той не става и отъ устата му почна да излиза крѣвь. Веднага аскера се спусна да лови селянитѣ, но тѣ почти всички бѣха избѣгали и мнозина отъ тѣхъ прѣнощуваха въ околнитѣ къщи, защото не можеха да излезатъ вѣнъ.

Въ това врѣме въ третата стая на хана бѣха Танасъ Д. Чокревъ и Филипъ Н. Вълчовъ, псалтъ въ църквата Св. Никола заедно съ нѣколко души и рѣшаваха нѣщо. Като чуха гърмежътъ не обърнаха внимание, мислѣйки че Никола е въ другата стая и може да е пиянъ и да е изгърмѣлъ. Следъ малко тѣ чуха вѣнъ голѣми вражди и излѣзоха да видятъ що става. Като излѣзоха що да видятъ? Трупъ човѣшки въ хендека. Последнитѣ избѣгаха надолѣ по улицата между ханътъ и Константинъ Цинцевата къща и взѣха рѣката, а Танасъ и Филипъ, като добрѣ извѣстни прѣдъ юзбашията сирѣха се да видятъ какъ стана тая работа. Танасъ бѣ добръ и цивилизованъ човѣкъ, също и г. Филипъ Н. Вълчовъ бѣ развитъ мъжъ, който прѣди нѣколко години бѣ свършилъ семинарията въ Цариградъ.

Но прѣдъ звѣроветѣ не минава ни цивилизация, ни култура. Аскера, по заповѣдта на юзбашията хванаха г. Филипа и Танаса и ги вързаха. Въ същото врѣме, като се разнесе слуха по цѣлото село, разбра и дѣдото на г. Филипъ, Стоянъ Вълчовъ. Той бѣ на 70 годишна възраст и макаръ че не бѣше грамотенъ, но колкото за едни такива работи бѣше развитъ и добръ шарлатанинъ. Той имаше познaнство даже въ хюкюматитѣ въ Леринъ и Битоля. Стареца като разбра за случката, дигна си гунята и отърча къдѣ ханътъ, а аскера въоръженъ стои прѣдъ хана. Стоянъ се приближи до аскера и му казва "акшама ханролсунъ" и ги поздравлява съ много години, а аскера му отговаря: „да живѣ дѣдо Стоянъ!" И ги пита дѣдо Стоянъ гдѣ е Филипъ, а тѣ му показватъ съ прѣстъ хендека. Тѣ му бѣха казали на шега, като му показаха тѣлото на Никола Влаха, но стареца като се обърна и видѣ мъртво тѣло, поелѣрва и само издаде едно "охъ!", навѣде глава и се завърна дома си. Нѣколко охкания и стареца прѣдаде Богу духъ отъ мъка. А Филипъ и Танасъ тая нощъ прѣкараха много мъчно вързани и

ИВАНЪ П. СТЕФАНОВЪ

измъчвани съ бой. Сутринята тѣ двамата и Карамфиля Ишевѣ и тогавашния ханджия Траянъ Бейковѣ и Стефанъ Браяновѣ бѣха откарани въ Леринския затворъ. Филиповата къща тоя день потъна въ черно — отъ една страна Филипъ битъ и откаранъ въ затвора, а отъ друга дѣдо му бѣ починалъ. Също и Танасовата къща бѣше въ жалостни и дълги мисли.

Иванъ погъ Стефановѣ става тая заранъ много рано, взема майка си и коня и като че ли ужъ отива на гости и колку вече почна да се разсъмва ево го Иванъ каченъ на коня и майка му прѣдъ него. Азъ току що бѣхъ станалъ отъ сънъ и слѣзохъ отъ горния етажъ и почнахъ да отварямъ портата на хантъ си и дукяна и Иванъ прѣдъ портата и ми казва: "добро утро, брачко!" Азъ му отговорихъ: "далъ ти Богъ добро, брачко Иване." Също и старата му майчица ме поздрави съ добро утро, но я гледамъ уплашена и я запитахъ защо така стои, да не болна? А тя мълчи готова да заплачи. Питамъ Ивана: "брачко, що е работата, защо така стои вуйна?" А Иванъ отговаря: „не гледай я, брачко, нея, ами хайде да расчистимъ коня по скоро и да го пустнемъ, да не стоимъ много врѣме тукъ. Като ми каза тия думи менъ ми вгъкна въ главата, че тоя трѣбва да е майстора за убийството на Никола. Расчистихме коня, дадохъ му нѣщо да яде, а ний отидохме въ стантѣ на горния етажъ, запалихъ печката, защото бѣше доста студено и цѣлата ноцъ валѣше сиѣгъ. Съднахме около печката и почнахме да говоримъ.

Ивановата майка бѣше навѣла глава и мислѣше. Азъ я запитахъ защо така стои, да не е болна, а тя мълчи и нищо не може да ми отговори. Иванъ каза: "остави я, бе брачко! Тия старитѣ по добрѣ да не са живи. Ний отъ тѣхъ теглимъ неописуеми мъки. Ако бѣха нашитѣ бащи, дѣди и прѣдѣди рѣшителни като насъ, отдавна щѣхме да се освободимъ отъ турското робство. Но сега донеси стотина драма комовица да сгрѣемъ съ шекеръ и да пийнемъ, защото сме много уморени." Азъ се дигнахъ и скоро слѣзохъ въ бакалицата взѣхъ чиста комова ракия и шекеръ и отидохъ горѣ. Сгрѣхме ракията и почнахме да пиемъ. Дадохъ първо на вуйна ми една чаша и тя ни наздрави съ думитѣ: "хайде на здраве! Богъ отъ лошо да ни пази!" и пи. Дадохъ и на Ивана чаша ракия. И той ме наздрави съ същитѣ думи. Почнахъ да наливамъ за менъ,

но Иванъ ме сирѣ и каза: "чакай азъ да ти налѣя!" "Е какъ бе брачко, ти си дошелъ като на гости у менъ и ти ли да ме честишъ?" А Иванъ отговори: "сега брачко ще започнемъ нови обичаи", взѣ чашата и я напълни съ комовица и каза: "хайде, брачко, напий се за душата на твоя неприятелъ Никола." И азъ взѣхъ чашата и го поздравихъ съ думитѣ: „хайде на здраве и животъ, добръ пътъ и да цвѣти трандафилово цвѣте на ръката ти." Азъ вече бѣхъ увѣренъ, че Влаха е убитъ, понеже кираджията Омеръ си дойде късно вечерята отъ селото около два и половина часа по турски, отърча въ хана при менъ и ми събщи за убийството на Никола.

Послѣ се напихме прилично. А Иванъ, комуто не му бѣ доста половина ока ракия понѣкогашъ, сега отказваше да пие. Азъ му казвамъ: "Пийни си, пийни добръ, защото такава ракия не можешъ намѣри по пътя." А Иванъ отговаря: "дадъ да отида да се напия отъ бурето, брачко, защо ти ми давашъ тукъ орѣхови черупки, а не чаши. Мога ли азъ да се задоволя съ орѣхови черупки? Донеси ми стодрамничето да се напия хубаво и да потѣгля, защо врѣмето приближава." Дадохъ му още нѣколко чаши и му напълнихъ едно стъкло отъ половинъ кило съ чиста комовица, което той тури въ джоба си. Ето че и файтонжията пристигна и сирѣ файтона си прѣдъ ханътъ ми. Той влѣзе вътрѣ да си стопли ръцѣтѣ и да пийни нѣщо, защото навънъ бѣше доста студено. Дадохъ му една чаша и му казахъ да потѣглятъ, че врѣмето приближава. Пихме още по една чаша и Иванъ отиде къдѣ майка си да взѣме сбогомъ. Той ѝ цалуна ръка, а тя го цѣлуна по челото и почна да плаче. "Защо плачешъ, майче? Азъ не отивамъ да умирамъ? Отивамъ на печалба!" Майка му само заплака и нищо не отговори. Файтонжията отидѣ къдѣ файтона си, а ний още по една ракия се напихме, цѣлунахме се и Иванъ се покачи на файтона. И потѣгли за Америка.

Азъ се върнахъ при вуйна и я намѣрихъ, че още плаче. Утѣшихъ я съ тия думи: "не бой се, вуйно! щомъ взѣме трена Иванъ не ще има никаква опасностъ." Вуйна сѣде до къдѣ пладнѣ до като се затопли врѣмето. Следъ малко тя ми каза: "Насте, добро е да туришъ малко бакалска стока, да не си отивамъ съ празенъ конь и не ще чинатъ дикатъ турцитѣ. Азъ турихъ въ дисагитѣ ѝ

и́колко оки шекеръ и оризъ; тя възсѣдна коня и потегли. Въ туй врѣме пристигнаха отъ селото и́колко души аскери, които докараха Филипъ Вълчковъ, Танасъ Чокревъ, Стефанъ Браяновъ, Карамфилъ Иошевъ и тогавашия ханджия Траянъ Бейковъ. Тѣкмо тѣ влизаха въ хукюмата и ний заминахме съ вуйна; азъ я изпратихъ до горния край на града и се завърнахъ.

Слѣдъ връщанieto си разбрахъ за докарването на горнитѣ лица. За да се увѣря въ истината, отидохъ въ другия ханъ. Въ това врѣме въ Леринъ бѣхме два ханджии бухчани. Въ другия ханъ бѣше Тодоръ Чокревъ. Азъ влѣзохъ въ ханътъ и намѣрихъ Тодора заедно съ Дино Виняро отъ село Екши Су и Омеръ Кираджията. Омеръ всѣки день носѣше кирия въ селото и ми бѣ добръ познать.

Като влѣзохъ въ ханътъ азъ ъги поздравихъ съ "добро утро" и тѣ ми отговориха "далъ ти Богъ добро." Азъ си зедохъ една сандалия и се приближихъ до мангала, гдѣто се грѣеха тѣ, за да си сгрѣя ръцѣтъ, понеже бѣше доста студено. Сѣднахъ помежду Омера и Дине. На срѣща ми сѣдеше Тодоръ. Омеръ изважда изъ пояса си кутията съ тютюнъ и ме почества, като ми казва: "буйрумъ Анастасъ чорбаджи." Азъ взѣкъ кутията и му благодарихъ съ думата "евала." А отъ срѣща Тодоръ ме почества съ чаша ракия. Взѣхъ и ракията, направихъ си цигара и испихъ ракията и почнахъ да ги разпитвамъ за положението и за и́що ново. Понеже това врѣме всѣки часъ чекахме новини за сблъскване съ аскери и чета за туй и запитахъ за новини. Отговори Омеръ: „Ново има Анастасе, фекатъ много лошо. Той й Никола Писодрелията Влаотъ еменъ снощи на 12 саата го тепватъ на Бухъ и денесъ ги донесватъ драскало Филипъ Вълчковъ, Танасъ Чокревъ, Карамфилъ Иошевъ, Траянъ Ханджията и Стефанъ Браяновъ, а Стефо ранетъ въ раката и клаватъ укюмато въ апсѣ." Азъ останахъ очуденъ прѣдъ нихъ, ужъ не знаехъ нищо за това. Подиръ единъ часъ азъ, Тодоръ и Дине отидохме при затворницитѣ.

Влизаме въ двора на затвора. Стражаритѣ не ни позволиха да идѣмъ да се разговоримъ съ тѣхъ до като не ги пуцатъ на пайдоса. Ние чакахме още половина часъ и врѣмето дойде. Гвардянина отиде първо да отвори вратата на горния етажъ и излѣзоха множество затворници, между нихъ излѣзоха и Карафилъ Иошевъ, Сте-

фанъ Браяновъ и Траянъ Ханджията. Гвардията отиде да отвори и първия етажъ, отъ гдѣто излязоха няколко паликареца четници, що прѣди една недѣля бѣха докарани отъ с. Пегованъ, гдѣто се бѣха прѣдали на няколко аскери като кози. Между тѣхъ излязнаха Филипъ и Танасъ. Но що да видишь — като изрвни. Едно че бѣха много бити, второ тая вечеръ ги бѣха държали въ селото безъ огънь и покривка и на заранята когато ги докараха въ Леринъ бѣше доста студено та за туй бѣха поблѣднели и изглеждаха като мъртви. Когато ги пущаха затворниците, стражаритѣ ни изгъдиха вѣтъ отъ двора и затвориха портата на градежа. Той бѣ отъ дъски и направенъ колкото да запази да не избѣгне нѣкой отъ затворниците. Ние застанахме вѣтъ отъ двора, близо до градежа. Дойдоха и тѣ отъ грѣща и почнахме да се здравуваме, но друго абсолютно нищо не можахме да ги питаме, понеже стражаритѣ стояха до насъ и често ни разпъждаха да не говоримъ. Подиръ единъ часъ ги затвориха. Отъ тѣхъ нищо не можахме да разберемъ, а само ни поръчаха да имъ занесемъ дървени вѣглища, завивки и малко туршия бѣло зеле и чушки. Тодоръ Чокревъ Ханджията отиде да имъ донесе покривки и вѣглища, а азъ отидохъ при вуйка си Браянъ Гюшевъ, гражданинъ, да взѣма туршия. Отидохъ при вуйка си и му разправихъ за станалото. Вуйна ми Цона се дигна и скоро скоро донесе туршията и ми каза: "иди занеси имъ това и ако искать още, дойди пакъ да имъ занесешъ, а азъ утрѣ ще имъ направя една баница." Взѣхъ чушките и зелето и имъ го занесохъ. Тѣ останаха крайно благодарни. А паликаретата ни гледаха съ криво око. Азъ се завърнахъ въ хантъ си.

На сутринята още рано отидохъ при вуйна си Цона да я попитамъ да ли ще може да направи онова що е казала вчера. Отидохъ и намѣрихъ вуйча си Браяна като си пие ракията. Той ми каза: "сѣди виуче да се напиемъ по една ракия!" Азъ му отговорихъ: "добрѣ, виуче, да се напиемъ, ами Филипъ и Танасъ не знамъ дали ще се освободять, защо работата тѣжи повече на тѣхъ и ме е страхъ." А вуйко ми рече: „Не бой се, виуче! Нали турската работа е все за пари, не ще бѣде за дълго врѣме тѣхното арестуване — ще се освободять." Поразговорихме се съ вуйна ми

и я запитахъ кога ще бъде готова банищата, а тя ми отговори: "около пладниѣ да дойдешъ и тогава ще бъде готова банищата." Азъ излѣзохъ и отидохъ на ханѣтъ. Вървѣйки по улицата гледамъ всички турски дюкяни отворени и въ всѣки дюкянъ сѣдатъ по нѣ колко души турци и се грѣятъ на мангала. А кафеджинитѣ постоянно имъ носятъ кафе отъ единъ дюкянъ въ други. Турцитѣ пиеха кафето и пушеха тютюнъ съ нергелетата и се разговаряха. Чувамъ че говорѣха нѣщо като: "Буфъ, Буфъ, гаурларъ!" Но не можахъ да разбера защо бѣ това, защото незнаехъ турски. Отидохъ си въ ханѣтъ, посѣдѣхъ малко и дойде сайбията на ханѣтъ, Наки Кънето, влиза вътрѣ, разгледва долѣ горѣ разбира се като стопанинъ, и влѣзе въ бакалницата и ми казва: "Добро утро, Анаста се!" Азъ му отговорихъ и му подадохъ сандалията да сѣдне, понеже бѣше старъ човѣкъ, пѣкъ при това и куражлия и образованъ. Когато почнеше да говори, като че ли съ чашка ударя, и самитѣ турци се боеха отъ него, даже го нарѣкоха Наки Кънето, а той се пишеше Наки Зисовъ. Наки почна да ме пита за станалото съ Филипа и Танааса. Азъ взѣхъ кафе и една чаша комова ракия и сѣднахъ до мангалѣтъ. Давамъ му ракията и почнахъ да правя кафето и му отговорихъ: "Ето какъ стана работата: Когато се уби Никола тѣ били въ третата стая и нито са чули гърмежа на реворвера. Но като бѣгаль народа тѣ гледали изъ прозореца и останали смаяни, че какво ще бъде това. Въ стаята били още нѣколко души и разглеждали нѣкакви селски работи. Тѣ се рѣшаватъ да излѣзатъ навънъ, а другитѣ единъ по единъ избѣгватъ покрай зида на ханѣтъ, а Филипъ и Танаасъ останаха и отидоха край юзбашията да видятъ що гюрултия има. Отивайки съглеждатъ въ хендекѣтъ човѣшки трупъ. И двамата си рѣкли че не е добръ тая работа, но не могли да бѣгатъ — аскерѣтъ билъ прѣдъ нивъ. Отиватъ тамъ и изведиѣжъ почнали да ги биятъ и да ги питатъ кой уби Никола. Наки си помисли малко и отговори: "Тѣ ще лѣжатъ нѣколко мѣсеца въ затвора, но не тукъ, а въ иБтоля, и слѣдъ шесть седемъ мѣсеца затворъ ще се освободятъ, но ще трѣбва около 200 или 300 лири. Вашето село не иска да знай съ толкова пари. Тукъ въ Леринъ нѣма да ги държатъ, защото тукашния хюкюматъ се състон само отъ цигани и тѣ не могатъ да разрѣшатъ дѣлото.

Както каза Наки, така и стана. Той си испи кафето и поседе до

11 часа. Поразговорихме се и си отидѣ за ручекъ, а азъ отидохъ при вуйча ми Браянъ.

Намѣрихъ вуйка ми и вуйна ми като се разговаряха. Тѣ си казвади че скоро ще пристигне Анастасъ, а баницата не е готова още. Вуйко ми Браянъ и вуйна ми Цона ме много обичаха, понеже ме памираха по личността на сина имъ Филипъ. Тѣ ми казаха: "Сѣди си виче още малко до като се изпече баницата." Азъ сѣдохъ още 15 минути, пихме още ракия и почнахме разговоръ за Филипа и Танасъ. Вуйко ми почна да ми разправя също така, както ми каза и Наки. И азъ му отговорихъ: "Дай яБоже така да бъде, вуйче Браяне!" А той ми каза: "ако не излезе работата така, да ми кажешъ нищо не знаешъ вуйче!" Наистина и вуйко ми що ми казваше за нѣкакви работи всичко се сбѣдваше, понеже бѣ образованъ човѣкъ. Той бѣ и първия майсторъ въ Леринъ отъ зидарлъкъ и дограмаджилъкъ. Той съ баща си Гѣорше направиха нашата църква Св Никола, Архиепископа мирликийскихъ чудотворца, който празнуваме на 6-я Декемврий. По здравина и величина на дади има подобна църква въ Македония; тя построена въ 1872 г. въ врѣмето на вѣстанието, когато гѣлсинитѣ тирани изгорѣха нашето село. Въ това врѣме тѣ удряха съ пихнитѣ казаръ тонове върху църквата, но гюлетата се отблѣскаха и ненанасяха никаква врѣда.

Врѣмето скоро измина. Стана 12 часътъ. А и баницата бѣ взета готова. Вуйна ми Цона извади тенсията, обвля въ една бохча и прибави още малко сирене и ми я даде дая занеса. Взѣхъ баницата и трѣгнахъ. Отидохъ въ затвора и сто то гвардянино прѣгледа баницата и му я даде на Филипа и Танаса. Тѣ благодариха милостинята на вуйка ми Браяна и второ благодариха услугата ми.

Слѣдъ нѣколко дни заѣха Филипа, Танаса, Стефанъ Браяновъ, Карамфила Йошевъ и Траянъ Ханджията и ги отвѣдоха въ Битоля. Филипа и Танаса, Карамфила и Траяна туриха ги въ затвора, а Стефанъ Браяновъ отиѣсоха у баджанака му Хаджи Гѣорги, който отъ прѣди година бѣ напустиналъ селото ни Бухъ и бѣ дошелъ да живѣе въ иБтоля. Въ неговата къща седе Стефанъ и тамъ дохождаха докторитѣ до като извадиха нагантовия коршумъ и излѣчиха ранитѣ му. Послѣ излѣчението, Стефанъ бѣ отведенъ въ хукюмата за разглеждане на дѣлото. Стефанъ, Карамфила и

Траянъ бидоха освобождени, а и Филипъ и Танасъ останаха въ затвора.

Но селското управление взѣ грижата за освобождението имъ.

Единъ денъ ставатъ нѣколко първенци отъ нашето село и отиватъ въ иБтоля, за да дирятъ сръдство за освобождението на Филипа и Танаса. Отидоха при адвоката Юсуфъ Ефенди и почнаха разговоръ да ли ще може да се започне работа за освобождението имъ. Юсуфъ Ефенди имъ отговори: "азъ съмъ напълно увѣренъ, че ще ги освободя, но ако ми заплатите 300 лири, отъ които половината сега, а другата половина въ врѣме на освобождението. И селянитѣ се съгласиха и му брѣна 150 лири. Юсуфъ Ефенди започна работата въ първитѣ дни на патрълка и слѣдѣ седемъ мѣсечния затворъ ги освободи въ края на м. Юний 1907 година.

Филипъ прѣкара въ затвора безъ да усѣти нѣкакво болѣдуванс, а Танасъ бѣше тѣжко болѣнъ. Неговата болѣсть можемъ да кажемъ че приличаше на охтика. Причината на това бѣ откарването имъ посрѣдъ зима отъ село въ града, спането безъ завивка и на

Страница шеста.
студено; отъ друга страна тѣ бѣха много изтѣзавани и отъ тѣжкия побой добиха и ревматизмъ. Филипъ скоро оздравѣ, а Танасъ не можа да се излѣкува и слѣдѣ малко врѣме болѣстьта му се обѣрна на охтика. Танасъ живѣ още нѣколко мѣсеца и на 18 Ноемврий 1907 год. прѣдаде Богу духъ. А Филипъ Н. Вълчковъ отъ освобождението му до 15 Октомври 1907 г. прѣкара врѣмето прилично, а слѣдѣ това пакъ въ неспокойствие. Отъ 1 Октомври почна да се събира милиция въ нашето село, за да нападнемъ и изгоримъ с. Раково, което е на единъ часъ разстояние отъ Бухъ.

Раково е въ Битолския окръгъ. Раковчани бѣха първитѣ слини въ Битолския окръгъ. Но тѣ не приличаха за първи слини, а за първи чалмари, първи простаци, защото споредъ обичантѣ имъ и споредъ неграмотностьта имъ са първитѣ простаци въ свѣта. Покойния Наумъ Бухчето, който се бори дълги години за народността и за своя матеренъ езикъ въ родното му село, и най послѣ стана жертва за освобождението на Македония и се уби въ с. Драгошъ прѣзъ 1905 г. много свѣтваше раковчани, но като не можеше да имъ тури память въ главата, обѣрна съ тоягата и ги тълчаше като давяци, като мечки, но мечкитѣ се научаватъ хоро да иг-

раятъ, но тѣ хора не станаха. Като казахме, че раковчани бѣха първи елини, честъ на това отгорѣ дава му се възможностъ отъ окръжния имъ елиински комитетъ щото по граничните имъ села да се ръководи отъ с. Раково и отъ капиданството на Кирионъ Павле И. Николевски отъ същото село. Капиданъ Павле отъ порано бѣше въ Америка и паустиа Америка въ 1905 г. и пристигна въ родното му село на края на есено врѣме. Павле още при пристиганieto му започна да се сношава съ тѣхнитѣ паликарета (андарти) и нѣколко турци и единъ арашинъ въ грѣцка форма, които изклаха седемнадесетѣ души невинни българи въ с. Кладораби, Лерипско. Тѣ бѣха разположени въ Раково, като че ли са въ Атина, на нашитѣ раковчани паликарета не имъ оставиха ни то кокошка ни то жена или мома незачекнати, защото не бѣха дошли за свобода, а за кокошки и жени. Прѣди всичко нашитѣ раковчани не искаха да се махнатъ отъ елинизма, а все настояваха въ него. Капиданъ Павле Раковски като видѣ, че се сладки яретата и кокошкитѣ и за да се покаже прѣдъ селянитѣ, става прѣзъ зимата фираръ, безъ да заслужи за такъвъ. Прѣкара зимата въ четничество и на пролѣтята прѣзъ 1906 г. се провъзгласи за капитанъ. За да му се отличи капитанството Павле става единъ денъ и съ нѣколко другари дохожда въ Бухскитѣ долини и се скрива. Прѣзъ ноцта напада овчаритѣ които си чуваха овцетѣ по нивитѣ. Пандо М. Гичовъ заедно съ жена си, Василь С. Дивитаровъ съ жена си, Митре Андоновъ съ една рѣка и жена му, Танасъ С. Бакушовъ и Трайко Н. Баѣвски бѣха изклани като агнета, а женитѣ вързаха за да не съобщиятъ въ селото, но тѣхния писъкъ се разнасяше въ околността. На разсъмване женитѣ се свѣстихха и отидоха да потърсятъ мъжетѣ си и малко по-отстрана какво да видятъ? Мъртви трупове заклани като агнета. Женитѣ писнаха. И въ селото се разбра вече, народа излѣзе да види грозното убийство отъ нашитѣ врагове гъркомани и се ожалости. Но тѣ бѣха още ненаситни и се опитаха да изгорятъ селото, и когато по главнитѣ капитани дойдоха, за да видятъ дали ще могатъ да изгорятъ Бухъ, тѣ отдалеко го гледаха и питаха: "афто ине то Буфи?" (това ли е Буфъ?) И му отговаряха, че е това. А капиданитѣ казваха: "ти дияволо море афто день ине хорю, афто ине полития реѣ! писо! писо! день бoroже мисъ нато капсoме!" И така тѣ се разбѣгаха.

Но душата пакъ не имъ бѣше на спокойствие. За второ отличие капиданъ Павле трѣбва да убие още петима дървари. Капиданъ Павле взима другари раковчани и отъ сталнитѣ имъ андарты отиватъ въ Бухската планинна мѣстность именуема "Самия Орманъ" и се скриватъ тамъ. А бухкитѣ дървари приближаватъ тамъ и щомъ пристигнаха дърваритѣ и същевременно извадиха секиритѣ и почнаха да сѣкатъ дърва. Капиданъ Павле се разпрѣстна съ другаритѣ на горѣ на долѣ и почнаха да стрѣлятъ върху дърваритѣ. Но кого ще убиватъ? Чича си, брата си, братовчеда си, зета си и кръстика си. Тамъ тѣ убиватъ Младенъ Цвѣтковски, 60 годишенъ човѣкъ, братовчедъ или стрико на капиданъ Павле; убиватъ и Гьорги Дамчевъ, 65 годишенъ, Андрия Виткаровъ, 55 годишенъ, Димитри Ф. Симовъ и Павле Т. Скумановъ, 30 годишни. Това стана на 21 - 22 Септември 1907 година.

Димитри и Павле бѣха дошли прѣди три дни отъ Америка и станаха жертва за българската народностъ.

Това бѣше върха на всичко и трѣбваше да се отмѣсти на раковчани. Както казахме отъ по рано, на 1 Октомврий почна да се прибира милицията и за 3-4 дни бѣше готова да нападне. Четата нападна Раково въ понедѣлникъ послѣ пладнѣ и за 3-4 часа цѣлото Раково се обърна на пепелище. Милицията се състоеше отъ нѣколко войводи, имено: Наце, Дзоле Банички и Петре Германски и др. Отъ ъчетата падна само единъ четникъ убитъ, а отъ раковци отъ десетина души жени и мъже. Послѣ изгарянето на Раково, раковчани отидоха въ Битоля да съдятъ Бухчани защо имъ изгорили селото. Тѣ претендираха, че познавали нѣколко бухчани които горили селото, но напраздно, не можаха нищо да направятъ. Хукюмата повика набѣднитѣ бухчани и между тѣхъ Ф. Н. Вълчковъ, но слѣдъ нѣколко дни хукюмата ги изважда да ги съди, но отъ бухчани никой не каза, че е билъ да гори Раково. Като видѣ това хукюмата поиска да ги освободи, но раковчани настояваха да лѣжатъ и друго благодарение на раковчани що прибавиха още че и милициинитѣ бухски билъ ъпридруженъ отъ четата, когато горѣли селото. (По турско време войводитѣ носѣха милициински дрѣхи и това накара раковчани да се съмитватъ въ милициина.) Като чу това хукюматътъ, изпѣди ги, а бухчанитѣ ги освободи. Не знаеше ли хукюматътъ, че причината за изгарянето

на Раково е Бухъ? Тъ знаеха много хубаво още когато ни убиха овчаритѣ и дърваритѣ. Тогава хукюматътъ нали трѣбва да гледа правото? Тъ ни убиха 10 души, а ние имъ изгорихме 150 къщи и убихме 10 души, значи селото що му изгорѣхме и всичко що му обърнахме на пепелище бѣза паметъ на Раковчани.

ДЗОЛЕ ГЕОРИЕВЪ

Убитъ на 31 Декември 1909 г. отъ злодѣйска правителствена ръка.

Четиръ дни прѣди убиството говори въ грамадния митингъ, държанъ въ Леринъ по случай падарския въпросъ.

дество Христово 1908 г. въ църквата на св. Никола. И послѣ смъртта на Негово Благоговенство св. Стефанъ Алабаковъ, който прѣдаде Богу духъ на 4й Априлъ 1909 г. постъпи свещеникъ Филиппъ Н. Вълчковъ.

Отецъ Филиппъ бѣ народолюбивъ човѣкъ и тъй прѣкара свещеничеството си благополучно до освобождението на Македония отъ турското робство прѣзъ Октомври 1912 г.

Като се освободиха нашитѣ буччани, между тѣхъ се освободи и Филиппъ Н. Вълчковъ. Той сѣде въ селото ни до 15 Мартъ и като видѣ, че е опасно да се живѣе и трѣбва постоянно джубето да му е обѣсено въ битолскитѣ затвори, рѣши се да напусне селото и на 15 Мартъ 1908 г. избѣга въ София, гдѣто прѣживѣ до обявяването на Конституцията. Г. Вълчковъ като разбра за конституционното управление въ Македония, съ голѣма радост се завърна въ родното си мѣсто да се понарадна на свободата. Но тая свобода, тая радост не бѣ за дълго врѣме. Тоя пътъ Филиппъ трѣбваше да търпи вече.

Филиппъ като свърши Семинарията въ Цариградъ трѣбваше да приеме свещеническия чинъ и това се сбѣдна. И първата служба се извърши отъ Негово Блаженство на първия денъ на Рож-

—○—
Настоящата брошура се намира за продажба при автора

ANASTAS D. PETLICHKOFF
423 E. Norcan Ave. Barberton, O.

— ЦЪНА 15 СЕНТА —
—○—

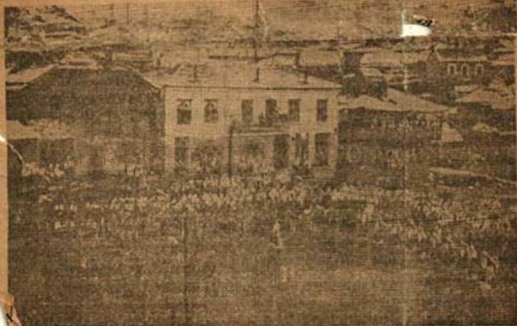

2. 12. 1921
Буф, Леринско

ИЗГЛЕДЪ НА СЕЛО БУФЪ, ЛЕРИНСКО (МАКЕДОНИЯ)

ДЗОЛЕ ГЕОРГИЕВЪ

Хоро въ село Буфъ, Леринско, Македонија подъ
гръцко робство